

Српске народне лирске песме

Библиотека

Српска народна књижевност

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

Приредиле:

Соња Жиких и Валентина Алексић

Издавач:

Pi-press Pirot

За издавача:

Драгана Пејић-Ранђеловић

Уредник:

Соња Жиких

Лектура:

Валентина Алексић

Техничка припрема и штампа:

Pi-press Pirot

ISBN 978-86-6023-439-3

Тираж 1.000

Поштовани читаоче,

Усмено стваралаштво представља синтезу народне књижевности, историје, обичаја, културе, веровања и уопште погледа на свет. Синкретизам усменог колективног стваралаштва проткан мислима и делима надарених, запажених индивидуалних стваралаца представља оно основно, примарно, есенцијално знање наше српске књижевности.

Једна од првих најзначајнијих личности – Вук Стефановић Караџић чини основу учења нашег језика и књижевности од најранијих дана школовања, почев од основне, средње школе, преко факултета и читавог човековог живота. Забележивши мноштво песама од надарених певача и приповедача, сачувао их је од заборава и омогућио даље читање и преношење кроз векове и генерације. Пошто су већину лирских песама певале жене, Вук

их је назвао „женским” песмама. Оне обилују осећањима и размишљањима наших предака још од пре неколико векова. Све што је човек доживљавао, осећао, о чему је мислио и шта га је мучило народни певач је обликовао и дочарао у народним лирским песмама.

Оне опевају љубав сестре према брату и мајке према детету у породичним песмама; љубав између двоје младих у љубавним; љубав према раду у посленичким; настанак небеских тела у митолошким; различите обичаје везане за свакодневни живот у обичајним као и веровања у натприродну моћ природе у обредним песмама. У прошлости народ се уз песму смејао и плакао, славио и обележавао празнике, уз песму се веселио и успављивао, обављао послове на њиви, призивао кишу...

Народне лирске песме спадају у групу најстаријих народних песама које описују свет у којем су човек и природа повезани у јединствени, магијски свет додола, коледа, вила, необичних паганских обреда и обичаја, као и човеков страх од натприродних бића и појава и његову немоћ да им се супротстави.

Валентина Алексић

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ

РИБА И ДЈЕВОЈКА

Дјевојка сједи крај мора,
пак сама себи говори:
„Ах мили Боже и драги!
Има л' шта шире од мора?
Има л' што дуже од поља?
Има л' што брже од коња?
Има л' што слађе од меда?
Има л' што драже од брата?”
Говори риба из воде:
„Дјевојко, луда будало!
Шире је небо од мора,
дуже је море од поља,
брже су очи од коња,
слађи је шећер од меда,
дражи је драги од брата.”

ТИЦА И ДЕВОЈКА

Севди, бего, твоје севдисање,
убило те моје уздисање!
Је л' ти друга везен јагрук дала?
Ја сам ти га и љепшега дала,
што на њему тридест и три лава.
На сриједи софа од мерџана,
и на софи дрвце бадемово,
на гранчици тица севделија,
турски сједи, а турски бесједи:
„Што је шире од мора сињег!
Што л' је брже од коња витеза?
Што л' милије од брата једина?”
На гранчици тица делкушица,
те се она млада разговара
и од дерта и од муханета,
од срдаха јада великога:
„Бре, не лудуј, тицо севделијо!
Шире небо од мора сињег,
брже очи од коња витеза,
милиј' драги од брата једина.”

ЈОВО И МАРИЈА

Вјетар ружу уз поље носаше,
на Јовов је шатор наносаше,
гдјено Јово са Маријом бјеше:
Јово пише, а Марија везе;
неста Јову мрка мурећепа
а Марији злата жеженога,
онда Јово Мари говораше:
„Ој Марија, драга душо моја!
Је ли теби мила моја душа?
Је л' ти тврда моја десна рука?”
Мара њему тихо одговара:
„Вјеруј, Јово, и срце и душо!
Дража ми је, драги, твоја душа,
него моја сва четири брата;
мекша ми је твоја десна рука,
нег' четири најмекша јастука.”

ДРАГИ ПА ДРАГИ

Бисер Мара по језеру брала,
према себе свога бабу звала:
„Дођи, бабо, и довези лађу,
да возимо бисер из језера!”
Нема бабе, ни довезе лађе.

Бисер Мара по језеру брала,
према себе своју мајку звала:
„Дођи, мајко, и довези лађу,
са возимо бисер из језера!”
Нема мајке, ни довезе лађе.

Бисер Мара по језеру брала,
према себе свога брата звала:
„Дођи, брате, и довези лађу,
да возимо бисер из језера!”
Нема брата, ни довезе лађе.

Бисер Мара по језеру брала,
према себе своју сеју звала:

Садржај:

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ	5
Риба и дјевојка	7
Тица и дјевојка	8
Јово и Марија	9
Драги па драги	10
Овако је цвјеће цветало	12
Дјевојка род куша	14
С драгим су најкраће ноћи	16
Муж па муж	19
Ко најправије дијели	21
Љуба је преча него сестра и снаха	23
Сестра отровница	24
Драги и недраги	26
По срцу зима	27
Три се снега под планином беле	28
То је благо, што је коме драго	29
Шта је благо?	30
Дуге ноћи	31
Радост изненада	32
Радост изненада (опет то, мало друкчије)	34

Брига за драгим	36
Једно драго, и то на далеко	37
Младожења с удовицом	38
Удовица момку неприлика	39
Утјеха удовици	40
Смиљана и вијенац	41
Марино правдање	42
Најбоља година	43
Момак опчињен обрвама	45
Сила љубави	46
Жеља дјевојчина	47
Опет жеља дјевојчина	48
Драга братими јавор	49
Молитва дјевојачка	50
Дјевојка куне очи и драгога	51
Опроштај (вишњицица род родила)	52
Љубавни растанак	54
Дар девојачки	55
Српска ђевојка	
(У Милице дуге трепавице)	56
Дјевојка се тужи ђулу	58
Што мора бити, бити ће	59
За стара није, а за млада јест	61
Момак и дјевојка	63

Дјевојка момцима вино служи	64
Ти се моја вазда звала	65
Јоване море, невене	66
Тужно момче	67
Пјевала бих ал' не могу сама	68
Не гледај ме, што сам малена	69
Дјевојка избира момка	70
Славују, да не пјева рано	73
Славуј пиле	74
Јано, црно око	75
Два славуја	76
У село оро шарено	77
Зора зори, петли поју	78
Момак куне мајку дјевојачку	79
Срце пуно јада	80
Мој се драги на пут спрема	81
Не узми ми драгу	82
Несрећна дјевојка	83
Најљепши мирис	84
Да се знаде да се милујемо	85
Морски трговац	86
Дјевојка моли кујунцију	87
Опомињање	88
Мушка глава и шушњата грана	89

Покрај пута родила јабука	91
Ја посади виту јелу	92
Највећа сладост	93
Смртна болест	94
Стидно момче и милостиво девојче	95
Јунак коњу говори	96
Јово и драга	97
Драга драгоме сан толкује	98
Устријељен момак	100
Они ће бит' мој	101
Ударило у тамбуру ђаче	102
Прстен је залог праве љубави	103
Тужба и клетва на мајку	105

ПОРОДИЧНЕ ПЕСМЕ	107
Род је женин милији, него сестра	109
Брат и сестра и туђинка	111
Сестра куша брата	112
Сестра сестри крвница	113
Највећа је жалост за братом	115
Тешко сестри без брата, а брату без сестре	116
Бибер-гора уродила	117
Сестре без брата	118

Брат и сестра	119
Наградила сестра бареницу	120
Висока јела до неба	121
Сестра Љутице Богдана	123
Ој, солдати, браћо нерођена	125
Како жена мужа цијени	126
Ђул девојка	127
Порука мајци	128
Огрејала јасна месечина	130
Цијена брата и драгога.....	131
Девојка је чарне очи клела	132
Сестра брату зарукавље везе	133
Постој сл'нце	134
Жали, горо	135
Водо ле, водо студена	136

МИТОЛОШКЕ ПЕСМЕ	137
Вилина посестрима	139
Вилине пјесме	141
Јунак вилу устријели	142
Вила зида град	143
Мома и вила	144
Преља на вилину бунару	145
Сунчева сестра и цар	146

Виле коло уватиле	147
Ковјенић и вила	149
Сунце и мјесец просе дјевојку	151
Женидба сјајнога мјесеца	153
Опет женидба мјесечева	155
Сунчева сестра и паша тиранин	156
Цар и дјевојка	158
Нечувени послови	161
Особити орач	162
Изједен овчар	163
Љуба огњевита	164
Љуба змаја огњенога	166
Сунце се дјевојком жени	167
Вилин чудесни град	168
Сунчева женидба	169
Пораниле девојке	171
Сиње море и дубине твоје	172
Широка је коприва	173

ХРИШЋАНСКЕ ПЕСМЕ (ПОБОЖНЕ) ...	175
Саздаде се бела црква	177
Порасла јела до неба	179
Рођење Христово	180
Крштење Христово	181

Сестре светога Петра	182
Свети Петар и мајка му	184
Сан пречисте Госпође	185
Молитва пречисте Госпође	187
Ријечи блажене Госпође	188
Христос тјеши матер	189
Божја мајка наводи крст	190

ОБРЕДНЕ И ОБИЧАЈНЕ ПЕСМЕ 191

Божјиће песме	193
Уочи Божића	193
На Божић	194
Грану сунце иза брда	195
Божић зове с оне стране	197
Божић зове с врх планине	198
Божићеве три сестре	199
Ето вам тамо Божић иде	200
Иде Божић, свак весело	201
Три тичице	202
Три тице с неба	203
Лазаричке песме	204
Уочи Лазареве суботе	204
Кој Лазара дарива	205

Иде мома од овце	206
Кући	207
Мајци	208
Детету	209
Невестице, росице	210
Ђурђевске песме	211
Ђурђево лето, пролето	211
Дјевојка моли Ђурђев дан	212
Рано ми је слунце огрејало	213
Свети Ђорђе коња седла	214
Камен мосте, држ се, не нишај се	217
Мајка хоће Ђурђа да окупа	218
Спасовске песме	219
Пала магла у приморје	219
Рано рани ђевојчица	211
Свети Спаса коња кове	224
Спасово цвеће ц'втеше	225
Ивањске песме	226
Пасло коња момче младо	226
Краљичке песме	228
Домаћину	228
Дјевојци	229

Момку нежењену	230
Млади	231
Попу	232
Опет дјевојци	234
Опет момку нежењену	235
Опет попу	236
Господару	237
Госпођи	238
Ђаку	239
Јавору	240
Путујући пјевају	241
Додлске песме	242
Пред кућом, кад игра додола	242
Кад иду преко села	243
Опет кад игра додола	244
Насред села вита јела	245
Наша дода бога моли	246
Какав јунак гором језди	247
Коледарске песме	249
Кад улазе колеђани у кућу	249
Домаћину	250
Као домаћици	251
Војвода и вила	252

Војевао бели Виде	253
Пјесма дјевојци	254
Пјесма снаси	255
Кад су колеђани гдјегод при трпези (Текла вода кроз калину)	256
Кад се иде преко села	259

СВАТОВСКЕ ПЕСМЕ	261
Ружица се развива	263
Да је знала мати јунакова	264
Ој невенe, мој невенe	265
Шта се бели горе на планину	266
На просидби (Игра коло у долу, у хладу)	267
Просцима	268
На просидби	269
Кад се испроси дјевојка	270
Дјевојци и момку на прстену	271
Кад већ прстенују дјевојку	272
Кад се сије брашно за хљеб ради свадбе	273
Уочи свадбе	275
Кад се надају сватовима код дјевојачке куће	276

Сватовима, да се опремају	277
Збирајте се ћитени сватови	278
Кад долазе сватови	279
Бре удри, варди, девојћо	280
Кад кум долази	281
Кад долази војвода	282
Долазак старог свата	283
Кад иду по девојку	284
Кад долазе сватови по девојку	285
Код куће девојачке	286
Кад хоће да изведу девојку	287
Кад изведу дјевојку	288
Кад иду на вјенчање	289
Око скриње невестине	280
Кад већ хоће да пођу	292
Кад већ полазе сватови	293
Ступај преступај, невесто	294
Кад одмакну сватови с дјевојком	295
Кад путују с дјевојком	296
Кад долазе муштулугџије	297
Кој чува, а кој се големи	298
Кад се помоле сватови с дјевојком	299
Обазри се, лепа Цвето	300
Кад дођу сватови с дјевојком	301

Опет тада (Текла вода, војно ле!	
Текелија)	302
Златни топи у град ударише	303
Кад сједају за трпезу	304
Повила се златна жица из ведре неба	305
На свадби, младожењи	306
Наук дјевојци	307
Младожењи уз чашу	308
Дјевојци уз чашу	309
Невјестама уз чашу	310
Кад дјевери воде невјесту у коло	311
Кад изиђу на гумно да играју	313
Кад јој међу ваћел на главу	314
Кад сватови умивају руке	315

Почашнице (здравице)	317
(Бисерна брада...)	319
(Ово је вино црвено)	320
(Паде листак наранџе)	321
(Усадих лозу сред винограда)	322
(Долеће цв'јетак из туђе земље)	323
Дјевојци	325
Дјетету	326
Јунаку	327

Кад се ко затеже, те неће да пије	328
Каком господару	329

ТУЖБАЛИЦЕ	331
(Ти се хоћеш дијелити)	333
(Што учиње веље јаде)	335
(С јадом сам ти на двор дошла)	337
(Мој Јоване, орломане)	339

ПОСЛАНИЧКЕ ПЕСМЕ	343
Кујунџија и хитропреља	345
Преља и кујунџија	347
Преља и цар	349
Преди, момо, дарове	350
Наджњева се момак и дјевојка	351
Жито жела лијепа дјевојка	352
Кад жању турцима у недјељу	354
Моби	355
Три јетрве жетелице	356
Овчар и дјевојка	357
Опет овчар и дјевојка	359
Јово и Јована	361
Ој, овчаре, цвеће јабланово	362

ПЕСМЕ ИГРАЧКЕ (ШТО СЕ ПЕВАЈУ У КОЛУ)	363
Дај да видимо ко може, ко ли не	365
Играј, Јано, да играмо	366
Ој, ти Радо	367
Де, Тодоро, де, баћина	368
Поведи оро, Тодоро	369
Игра коло на бунишћу	370
Фатајте се, беле руке	371
Кад се хвата коло	372
Опет кад се хвата коло	373
У почетку игре	374
Биједа на правога кривца	375
Кад се игра у колу	376
Драгом понуде	378
Девојка се надмеће с момчетом	379
Препирка у љубави	381
Без драгога ни у коло	383
Паун и коло	384
Двоје љубљено	385
Коло и Павле	386
Опет коло и Павле	388

УСПАВАНКЕ	391
Нанина успаванка	393
(Нинај, нинај, злато моје)	394
(Јово ми се санком кара)	395
(Сједи Мара на чардаку)	396
(Сан ме мори, сан ме ломи)	397
(Иш, кокоте, балабане)	398
(О, кокоте, мој кокоте)	398
(Иш, пауне златопере)	399
(Спавај, чедо, родила те мајка)	400
(Спавај, спавај, сан те преварио)	401
(Која ј' оно ђевојчица)	402
(Санак иде низ улицу)	403
(Спавај, мило, спавај, злато)	404
 Речник мање познатих речи	 405
Извори	415

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-344:398

СРПСКЕ народне лирске песме /
[приредиле Соња
Жижић и Валентина Алексић]. -
Пирот : Pi-press, 2021
(Пирот : Pi-press). - 432 стр. ; 17 cm . -
(Библиотека Српска народна
књижевност / [Pi-press])

Тираж 1.000. - Стр. 3-4: Поштовани
читаоче / Валентина
Алексић. - Речник мање познатих
речи: стр. 405-414. -
Библиографија: стр. 415.

ISBN 978-86-6023-439-3

COBISS.SR-ID 38993417